

Література:

1. Гаврилюк В. В., Трикоз Н. А. Динамика ценностных ориентаций// Социологическое исследование. – 2002. – №1. – С.96 – 105.
2. Павліченко А. Ціннісні орієнтації у системі становлення особистості // Психологія і суспільство. – 2005. – №4. – С.98-121.

Примак Ю.В.

кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної, вікової та соціальної психології імені М.А. Скока

Національного університету «Чернігівський колегіум» імені

Т.Г. Шевченка, м. Чернігів, Україна

ПРОФЕСІЙНА САМОСВІДОМІСТЬ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ЖІНОЧОЇ СТАТІ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

На етапі професійного становлення особистості (йдеться про навчання у вузі) відбуваються найбільш істотні зміни в структурі її образу «Я» як суб'єкта діяльності (Климов, 2003; Маркова, 1996; Мітіна, 2014), професійної самосвідомості у цілому (що структурно представляється когнітивним, емоційним, поведінковим компонентами). Водночас спостерігається тенденція, коли зміни / пертурбації в самооцінюванні себе як професіонала прямо чи опосередковано пов'язані з динамікою успішного рефлексивного опанування майбутньою професією (психологові це характерне чи не найбільше).

Аналіз наукових досліджень демонструє, що саме поняття «професійна самосвідомість» недостатньо глибоко опрацьоване (зокрема йдеться про стадії і механізми формування професійної самосвідомості, зміни досліджуваного конструкту під час професійної підготовки у вузі). Одним із провідних показників ефективної інтерпретації-ідентифікації з професією й формування професійної культури є адекватне, адаптивно-змістове формування професійної самосвідомості як внутрішньоособистісного утворення, яке, з одного боку, є

наслідком теоретико-практичного становлення й розвитку особистості, а з другого, визначає їхній характер і напрям.

Професійна самосвідомість, що має багато спільного із самосвідомістю особистості (йдеться про структуру, функції, механізми розвитку і функціонування), увиразнює і свою специфіку: а) регулює професійну поведінку і ставлення суб'єкта до професійної діяльності; б) має професійно-діяльнісний зміст образів «Я»; в) зміст і структура образів «Я» визначається специфікою професійної підготовки й діяльності; г) професійна самооцінка ґрунтується на більш формалізованих і операціоналізованих критеріях оцінки професійної поведінки.

Особливостями професійної самосвідомості психолога – кілька рівнів, які забезпечують цілісність і системність характеристики цієї професії: світоглядний, що передбачає формування професійної самосвідомості майбутнього фахівця; професійний, спрямований на оволодіння необхідною системою знань, технологією практичної діяльності майбутнього психолога, формування його психологічної культури; особистісний, метою якого є набуття професійно важливих характеристик особистості, гуманістичного спрямування, діалогічності, здатності до свідомої професійної ідентифікації. Враховуючи ці моменти, метою нашого дослідження стало з'ясування особливостей професійної самосвідомості студенток-психологів на різних етапах їхньої професійної підготовки у вузі. До вибірки увійшли 93 особи жіночої статі, віком 17-22 рр. – студентки психолого-педагогічного факультету (1-го, 3-го та 6-го курсів навчання) Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка.

Для діагностики були використані такі методи: «Методика вивчення професійної ідентичності» Л.Б. Шнейдер, семантичний диференціал Ч. Осгуда (з інструкцією оцінити себе як студента-психолога), методика М. Куна і Т. Мак-Партланда «Хто Я такий?».

Виявлено особливості компонентів професійної самосвідомості, професійної ідентичності на різних етапах професійної підготовки студенток-

психологів. Так, студентки першого курсу найбільше представляють «дифузний» і «досягнутий позитивний» типи професійної ідентичності. А отже, вони усвідомлюють професію переважно через абстрактні, суб'єктивні, дещо ідеалізовані конструкції й існуючі соціальні стереотипи. Виходить, що, з одного боку, вони здатні високо (але поки що нереклексивно) оцінювати себе у професії, а з другого, вони тільки починають своє професійне становлення, а тому недостатньо критично визначають особливості своєї майбутньої професії та відповідні вимоги (у них виявляється розмитим уявлення про себе у своїй професії). Поряд із цим, вони презентують себе як найбільш активні, чесні, справедливі, але при цьому менш напружені та рефлексивні.

Студентки-психологи третього курсу порівняно з представницями першого глибше усвідомлюють та оцінюють свої професійні можливості (знання, вміння, навички) і ресурси, що уможлиблює рефлексивне прийняття свого соціального статусу та себе як представниць конкретної професійної групи. При цьому виявлено й певні неконструктивні ознаки у їхній професійній самосвідомості: вони напруженіші та егоцентричніші, а також менш чесні.

Серед студенток старших курсів діагностовано досить значущу кількість тих, хто має «розпорошене», дифузне уявлення про себе як про спеціаліста в галузі психології. Водночас приблизно такий же відсоток тих, у яких діаметрально протилежні результати: відрефлексоване, позитивне самопрезентування (відмітимо той факт, що це ті респондентки, які продовжили свою безперервну освітньо-професійну підготовку за напрямом «психологія»). Особливо насторожив той факт, що саме серед студенток магістратури (а це ті особи, які вступили «ззовні») виявилось найбільше напружених, емоційно вразливих, нечесних, пасивних (порівняно зі студентками першого і третього курсів). Хоча у загальній картині змісту професійної самосвідомості студенток старших курсів маємо такі ключові значущі характеристики, як: добросовісність, комунікабельність, рефлексивність.

У цілому виявлено, що чим ближче студентки-психологи у своєму професійному становленні до формування позитивного типу професійної

ідентичності, а також позитивного змісту професійної самосвідомості, тим більш виразняється поведінкова складова останньої (вони себе презентують більш сильними, діяльними, рішучими, енергійними, упевненими, добросовісними, комунікабельними). Поведінковий компонент професійної самосвідомості майбутнього психолога характеризується діяльними проявами (що може свідчити про задоволеність собою й власною майбутньою професійною діяльністю). Отримані результати обґрунтували важливість і нагальну необхідність певних психолого-педагогічних рекомендацій щодо усунення виявлених нами негативних моментів у професійній самосвідомості студенток-психологів, на що спрямуємо наші подальші наукові розвідки.

Література:

1. Климов Е.А. Психология профессионала: Избранные психологические труды / Е.А. Климов. – М., 2003. – 456 с.
2. Маркова А.К. Психология профессионализма / А.К. Маркова. – М. : Международный гуманитарный фонд "Знание", 1996. – 312 с.
3. Митина Л.М. Психология личностно-профессионального развития субъектов образования / Л.М. Митина. – М. ; СПб. : Нестор-История, 2014. – 376с.

Рахманов В.О.

Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології професійної освіти Національного авіаційного університету,
м. Київ, Україна

РОЗВИТОК СВІДОМОСТІ МАЙБУТНЬОГО ІНЖЕНЕРА В УМОВАХ ОСВІТНЬО-ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Розвиток свідомості майбутнього інженера в умовах освітньо-інформаційного середовища залежить від здатності особистості пізнавати навчальний процес за допомогою мислення та розуму, в результаті чого